

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

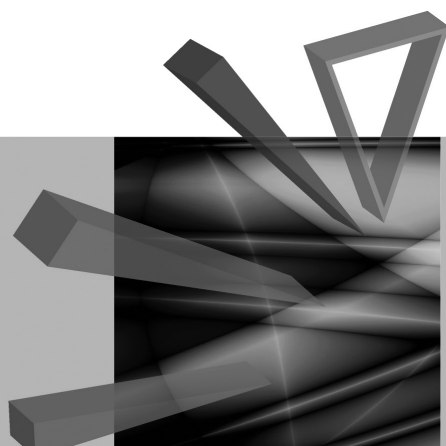
RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

315

Integracja i kryzysy na lokalnych i globalnych rynkach we współczesnym świecie

Tom 2



Redaktorzy naukowi

Jan Rymarczyk

Małgorzata Domiter

Wawrzyniec Michalczyk



Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redakcja wydawnicza: Barbara Majewska, Aleksandra Śliwka

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: K. Halina Kocur

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2013

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-404-2 (tom 2)

ISBN 978-83-7695-327-4 (całość)

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Magdalena Nawrot, Marta Ostrowska, Nikolett Siklosi , Wpływ integracji w ramach strefy euro na konkurencyjność gospodarki narodowej w ujęciu międzynarodowym w kontekście kryzysu	11
Michał Nowicki , Konkurencyjność Unii Europejskiej a kryzys zadłużeniowy strefy euro	22
Alina Nychyk , Problem rozszerzenia Unii Europejskiej na przykładzie Ukrainy	32
Anna Odrobina , Alianse technologiczne w międzynarodowej współpracy badawczo-rozwojowej	41
Paweł Pasierbiak , Ekonomiczne efekty utworzenia strefy wolnego handlu między Unią Europejską i Koreą Południową	52
Sławomir Pastuszka , Wpływ kryzysu gospodarczego na rozwój nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej	63
Karolina Pawlak, Katarzyna Kita , Stan i perspektywy rozwoju handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi UE i NAFTA	75
Bożena Pera , Wymiana handlowa towarami zaawansowanymi technologicznie w krajach Unii Europejskiej w okresie dekonjunkury gospodarczej (2007-2012)	87
Agnieszka Piasecka-Głuszak , Korzyści z wdrożenia <i>lean management</i> w polskich przedsiębiorstwach w dobie kryzysu – wyniki badań ankietowych.....	99
Waldemar Pierzchlewski , Koncepcje zarządzania formą walki z kryzysem w przedsiębiorstwie	112
Eugeniusz M. Pluciński , Idea wielu prędkości integracji europejskiej – mit czy konieczność? Wybrane aspekty w kontekście zarządzania kryzysem w Eurolandzie	118
Katarzyna Puchalska , Innowacyjność regionu a nakłady na działalność innowacyjną podmiotów z kapitałem zagranicznym.....	131
Lukasz Puślecki , Strategiczne aliane technologiczne w sektorze biofarmaceutycznym – aliane otwartych innowacji	141
Zdzisław W. Puślecki , O niestabilności cen żywności na współczesnym rynku globalnym	150
Magdalena Rudnicka , Globalne tendencje w handlu usługami	162
Piotr Rybicki , Integracja lokalnych rynków gospodarczych w odniesieniu do instytucji klastra gospodarczego	172
Jan Rymarczyk , Internacjonalizacja i globalizacja giełd papierów wartościowych.....	181

Jerzy Rymarczyk , Antykryzysowe działania Europejskiego Banku Centralnego.....	201
Paweł Sekuła , Analiza determinant bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Europie.....	211
Anna Skoczylas , Zewnętrzne determinanty innowacji w Polsce	221
Joanna Skrzypczyńska , Przyczyny braku kompromisu w Rundzie Rozwoju WTO	229
Przemysław Skulski , Wykorzystanie reklamy na międzynarodowym rynku uzbrojenia	237
Tadeusz Sporek , Znaczenie Indii i Chin w globalnej gospodarce.....	252
Ewelina Stachurska-Rak , Argentyński kryzys gospodarczy – scheda peronizmu	260
Michał Staszków , Parki naukowo-technologiczne - miejsce wsparcia innowacyjnego biznesu.....	269
Beata Stępień , Zarządzanie wartością dla klienta w przedsiębiorstwach polskich i międzynarodowych – teoria a wyniki badań empirycznych	278
Agnieszka Szańca , Rola międzynarodowego zarządzania zasobami ludzkimi w projektach wielokulturowych	289
Barbara Szymoniuk , Procesy integracyjne przedsiębiorstw w klastrach w warunkach spowolnienia gospodarczego.....	299
Alina Szypulewska-Porczyńska , Delegowanie pracowników w UE: zasady i analiza empiryczna	308
Paweł Śliwiński , Struktura rachunku finansowego w bilansie płatniczym a zaburzenia na rynku walutowym w Polsce w okresie 2000-2012	319
Bogdan Ślusarz, Aleksandra Mitela-Grzybek , Polityka regionalna Unii Europejskiej i jej wpływ na kształtowanie zrównoważonego rozwoju regionu lubuskiego.....	329
Jowita Świerczyńska, Klemens Budzowski , Instytucja upoważnionego przedsiębiorcy w Unii Europejskiej.....	340
Maciej Walkowski , Dylematy Polski związane z potencjalnym uczestnictwem w europejskim projekcie unii bankowej	351
Zbigniew Wiktor , Wpływ światowego kryzysu na gospodarkę i politykę Chin. Czy można mówić o kryzysie w Chinach?	364
Marta Winiewicz-Bosy , Wpływ kryzysu na wyścigi konne na świecie.....	377
Eugeniusz Wojciechowski, Aldona Podgórnjak-Krzykacz , Jakość rządzenia w warunkach kryzysu	390
Marek Wróblewski , Aktywność pożyczkowa MFW wobec globalnego kryzysu finansowego.....	401
Waldemar Zadworny , Ocena efektywności systemu zarządzania środowiskowego według normy ISO 14001 w przedsiębiorstwach województwa lubelskiego.....	413
Dominika Zenka-Podlaszewska , Rola zarządzania ryzykiem oraz przejrzystości w łańcuchach dostaw w złożonych warunkach gospodarowania.....	425

Wojciech Zysk , Międzynarodowe obroty usługowe w latach 2004-2011	435
Katarzyna Żukrowska , Czynniki integrujące i dezintegrujące rynki regionalne i globalne podczas dekonjunktury na przykładzie kryzysu 2008+ ...	446
Anna Żyła , Charakterystyka azjatyckiego modelu rozwoju gospodarczego w świetle teorii oraz doświadczeń krajów zaliczanych do pierwszej i drugiej generacji „azjatyckich tygrysów”	459

Summaries

Magdalena Nawrot, Marta Ostrowska, Nikolett Siklosi , Impact of integration within the euro zone on the international competitiveness of the national economy in the context of the crisis	20
Michał Nowicki , Competitiveness of the European Union in the context of euro zone debt crisis	31
Alina Nychyk , The problem of the European Union enlargement on the example of Ukraine.....	40
Anna Odrobina , Technology alliance in international R&D cooperation.....	51
Paweł Pasierbiak , Economic effects of the European Union-South Korea free trade agreement.....	62
Sławomir Pastuszka , Impact of the economic crisis on the development of the new Member States of the European Union	74
Karolina Pawlak, Katarzyna Kita , State and growth prospects of foreign trade in agri-food products of the European Union and NAFTA	86
Bożena Pera , International trade of the European Union in high technology products during the economic downturn (2007-2012)	98
Agnieszka Piasecka-Głuszak , The benefits of implementing lean management in Polish enterprises in the era of crisis – survey results.....	111
Waldemar Pierzchlewski , Management conceptions as a form of a fight with a crisis in an enterprise	117
Eugeniusz M. Pluciński , The idea of “multi speed” of European integration: myth or necessity? Selected aspects in the context of the management of crisis within eurozone	130
Katarzyna Puchalska , Innovativeness of a region vs. expenditures on innovative activities of entities with foreign capital.....	140
Łukasz Puślecki , Strategic technology alliances in the biopharmaceutical industry – open innovation alliances	149
Zdzisław W. Puślecki , About the volatility of food prices in the modern global market	161
Magdalena Rudnicka , Global trends in services trade.....	171
Piotr Rybicki , Integration of local economic markets in relation to economic cluster institution	180

Jan Rymarczyk , Internationalization and globalization of stock exchanges ..	200
Jerzy Rymarczyk , Anti-crisis measures of the European Central Bank	210
Paweł Sekuła , An analysis of the determinants of foreign direct investment in Europe.....	220
Anna Skoczylas , International determinants of innovation in Poland.....	228
Joanna Skrzypczyńska , The reasons for the lack of compromise in the negotiations in the WTO Development Round	236
Przemysław Skulski , The use of advertisement on the international arms market	250
Tadeusz Sporek , The importance of India and China in the global economy.	259
Ewelina Stachurska-Rak , The economic crisis in Argentina – legacy of Peronism.....	268
Michał Staszaków , Science and technology parks – support for innovative business.....	277
Beata Stępień , Customer Value Management in Polish and international enterprises – the theory and empiric analysis outcome	288
Agnieszka Szańca , The role of international human resource management in multicultural projects	298
Barbara Szymoniuk , Integrational processes of enterprises in clusters in the conditions of economic downturn	307
Alina Szypulewska-Porczyńska , Posting of workers in the European Union: rules and empirical analysis.....	318
Paweł Śliwiński , Structure of financial account in the balance of payments and foreign exchange market disorders in Poland in the period from 2000 to 2012	328
Bogdan Ślusarz, Aleksandra Mitela-Grzybek , European Union regional policy and its impact on the sustainable development of the Lubuskie region	339
Jowita Świerczyńska, Klemens Budzowski , Authorised economic operator in the European Union	350
Maciej Walkowski , Polish dilemmas regarding a potential participation in the European banking union.....	363
Zbigniew Wiktor , The influence of the world crisis on the economy and policy of China. Is there a crisis in China?	376
Marta Wincewicz-Bosy , Impact of the crisis on horse racing in the world	389
Eugeniusz Wojciechowski, Aldona Podgórnjak-Krzykacz , The quality of governance in the conditions of the crisis.....	400
Marek Wróblewski , International Monetary Fund's lending activity towards the global financial crisis	412
Waldemar Zadworny , Assessment of effectiveness of Environmental Management System in accordance with ISO 14001 in enterprises of the Lublin Voivodeship.....	424

Dominika Zenka-Podlaszewska , The role of risk management and visibility in supply chains under complex economic conditions	434
Wojciech Zysk , International trade in services in the years 2004-2011	445
Katarzyna Żukrowska , Integrating and disintegrating factors of regional and global markets during the downturn of economy on the example of 2008+ crisis.....	458
Anna Żyła , Characteristics of the Asian model of economic development in the light of international relations theories and the economic experience of East Asian tigers	470

Zdzisław W. Puślecki

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

O NIESTABILNOŚCI CEN ŻYWNOŚCI NA WSPÓŁCZESNYM RYNKU GLOBALNYM

Streszczenie: Nadmierna niestabilność cen żywności wpływa zarówno na producentów, jak i na konsumentów oraz wywołuje poważne skutki w dziedzinie bezpieczeństwa żywnościowego krajów rozwijających się, które importują żywność. Przed kryzysem finansowym i ekonomicznym na rynkach międzynarodowych wystąpił gwałtowny wzrost cen produktów rolno-żywnościowych, nazywany kryzysem żywnościowym. Reakcją na ten kryzys było ograniczenie swobody handlu rolnego w niektórych krajach rozwijających się, a w krajach wysoko rozwiniętych ponownie zaczęto dyskutować o kwestii bezpieczeństwa żywnościowego. Celem głównym pracy było przedstawienie kwestii niestabilności cen na współczesnym rynku globalnym. Do celów szczegółowych natomiast należało ukazanie konsekwencji niestabilności cen, prób przeciwdziałania takiej sytuacji na rynku światowym oraz wpływu niestabilności cen na bezpieczeństwo żywnościowe.

Słowa kluczowe: niestabilność cen, żywność, Unia Europejska, rynek globalny.

1. Wstęp

Przed kryzysem finansowym i ekonomicznym (2008-2010) na rynkach międzynarodowych wystąpił gwałtowny wzrost cen produktów rolno-żywnościowych, nazywany także kryzysem żywnościowym. Reakcją na ten kryzys było ograniczenie swobody handlu rolnego w niektórych krajach rozwijających się. W krajach wysoko rozwiniętych natomiast ponownie zaczęto dyskutować o kwestii bezpieczeństwa żywnościowego, traktowanego jako zapewnienie odpowiedniego stopnia samowystarczalności produkcyjnej w zakresie żywności w obrębie krajów bądź ugrupowań integracyjnych, jak np. w UE. Sytuacja taka skłaniała równocześnie do utrzymywania wysokiego wsparcia dla rolnictwa w krajach i regionach, w których w warunkach w pełni konkurencyjnych produkcja rolna mogłaby ulec drastycznemu ograniczeniu, co wobec wcześniejszych poglądów stanowi także nową wartość teoretyczną.

Oslabienie koniunktury związane z kryzysem finansowym i ekonomicznym może jednak sprzyjać także innej ocenie tzw. kryzysu żywnościowego. Spadek koniunktury doprowadził bowiem do wyraźnego spadku cen surowców, a także obniżenia cen żywności. Podkreślić należy, iż utrzymanie wysokiego protekcjonizmu

rolnego chroni w krótkim okresie rynki krajowe przed zaburzeniami na rynkach światowych. W długim okresie natomiast liberalizacja dostępu do rynku i zmniejszenie subwencji redukuje zniekształcenia w produkcji oraz handlu i powoduje, że na rynku światowym spotyka się rzeczywista globalna podaż z popytem. To z kolei powinno sprzyjać zwiększaniu podaży przez najbardziej efektywnych producentów, przyczyniając się do ograniczenia wzrostu cen żywności w długim okresie. Trzeba również odnotować, że niepowodzenie Rundy Doha WTO wzmocniło pozycję zwolenników zachowania wsparcia dla rolnictwa w UE przynajmniej na dotychczasowym poziomie, co w mniejszym stopniu dotyczyło subsydiów eksportowych. Nie należy przy tym zapominać, że subsydia eksportowe mogą być zastąpione kredytami eksportowymi, podobnie jak to ma miejsce w Stanach Zjednoczonych. W dyskusjach nad kształtem WPR po 2013 r. większą rolę odgrywały zatem argumenty producentów rolnych i otoczenia zainteresowanego polityką rolną w UE, a mniejszą presja instytucji zewnętrznych, do których należy WTO.

Celem głównym pracy było przedstawienie kwestii niestabilności cen na współczesnym rynku globalnym. Do celów szczegółowych natomiast należało ukazanie konsekwencji niestabilności cen, prób przeciwdziałania takiej sytuacji na rynku światowym oraz wpływu niestabilności cen na bezpieczeństwo żywnościowe.

2. Niestabilność cen żywności na rynku światowym i jej konsekwencje

Nadmierna niestabilność cen żywności, wpływająca zarówno na producentów, jak i na konsumentów, wywołuje poważne skutki w dziedzinie bezpieczeństwa żywnościowego krajów rozwijających się, które importują żywność. Warto zauważyć, że w okresie charakteryzującym się nagłymi zmianami cen żywności, np. w latach 2007-2008, wielu ubogich mieszkańców krajów rozwijających się znacznie ograniczyło spożycie żywności. Wzrost cen żywności z 2010 r. może doprowadzić do rozszerzania się zjawiska niedożywienia, powstania zapotrzebowania na pomoc humanitarną¹ oraz do intensyfikacji napięć i niepokojów społecznych wśród słabszych konsumentów na świecie. Należy równocześnie podkreślić, że wyższe ceny światowe mogą stymulować produkcję rolną, lecz mechanizmy transmisji cen są często niedoskonałe². Rynki towarowe wielu krajów rozwijających się niejednokrotnie funkcjonują w oderwaniu od rynków światowych, a sygnały dotyczące cen światowych przekazywane są, jeśli w ogóle są przekazywane, na rynki wewnętrzne tych państw ze znacznym opóźnieniem, co powoduje, że reakcja podaży krajowej jest często spóźniona. Warto zaznaczyć, że Organizacja ds. Wyżywienia i Rolnictwa

¹ G.J. Bass, *Freedom's Battle: The Origins of Humanitarian Intervention*, Vintage, New York 2009.

² B.B. Huges, M.T. Irfan, *Assessing Strategies for Reducing Global Poverty*, [w:] *North and South in the World Political Economy*, red. R. Reuveny, W.R. Thompson, Blackwell Publishing Ltd., Malden USA, Oxford UK, Carlton Victoria Australia 2008, s. 316-318.

(FAO), OECD, Komisja Europejska i inne instytucjonalne podmioty współczesnej gospodarki światowej przeprowadziły szereg analiz poświęconych zmianom w podaży i popycie, nasilonym przez krótkoterminowe czynniki gospodarcze i polityczne (w tym ograniczenia w wywozie). Analizy te wyjaśniają niektóre przyczyny zaobserwowanej wyjątkowej niestabilności cen, w tym czynniki charakterystyczne dla rynków finansowych, które mogły przyczynić się do jeszcze większej zmienności cen³.

W takiej sytuacji WTO powinna gruntownie zmienić przyszłościowy, już po Rundzie Doha, handel międzynarodowy artykułami rolnymi⁴. Aby uchronić się przed szokami zewnętrznymi, kraje rozwijające się powinny wyraźnie zmniejszyć swoją zależność od rynku światowego i udoskonalić organizację produkcji rolnej⁵. Zależność ta może być zmniejszona poprzez wewnętrzną restrukturyzację i modernizację rolnictwa. Nie jest to oczywiście zadanie łatwe, ponieważ wiąże się z kosztami chociażby tworzenia nowych miejsc pracy i zmianami dotychczasowych kwalifikacji osób zatrudnionych w rolnictwie. Nowe miejsca pracy powinny być przy tym tworzone przede wszystkim w sferze usług, które są dominującym sektorem we współczesnym postindustrialnym rozwoju gospodarczym⁶. Ponadto zmiany te powinny być związane z tworzeniem nowych możliwości produkcji rolnej, na przykład na potrzeby energetyczne, oraz z nowymi inwestycjami w rolnictwie.

Należy podkreślić, że rolnictwo powinno również zająć ważniejsze miejsce w ogólnej polityce gospodarczej krajów słabiej rozwiniętych. Rządy tych państw winny przy tym ochraniać mniejszych producentów rolnych przed konkurencją zagraniczną, na przykład poprzez stosowanie cen gwarantowanych⁷. Towarzyszyć temu powinno ograniczanie subwencji eksportowych w krajach wysoko rozwiniętych, takich jak Unia Europejska czy Stany Zjednoczone, prowadzących do zniekształcania cen na artykuły rolne na rynku światowym⁸.

³ Por. I. Ragazzi, M. Egger, *Nach der Doha Runde. Elemente für eine neue WTO Agenda*, Dokument 19. Marz, 2010, http://www.alliancesud.ch/de/publicationen_downloads_dokument_19-2010-web.pdf.

⁴ V. Birchfield, *Dueling Imperialism or Principled Policies? A Comparative Analysis of EU and US Approaches to Trade and Development*, [w:] *North and South in the World Political Economy*, red. R. Reuveny, W.R. Thompson, Blackwell Publishing Ltd., Malden USA, Oxford UK, Carlton Victoria Australia 2008, s. 305-306.

⁵ Por. I. Ragazzi, M. Egger, wyd. cyt.

⁶ Szerzej o tym H.F. Badinger, F. Breuss, P. Schuster, R. Sellner, *Macroeconomic Effects of the Services Directive*, [w:] *Services Liberalisation in the Internal Market*, red. F. Breuss, G. Fink, S. Grillner, European Community Studies Association of Austria (ECSA Austria) Publication Series, vol. 6, Springer, Wien 2008; Directive 2006/123/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on services in the internal market, OJ L 376 of 27.12.2006, Preambuła, pkt. 5.

⁷ Por. I. Ragazzi, M. Egger, wyd. cyt.

⁸ V. Birchfield, wyd. cyt., s. 305-306.

Warto również wskazać negatywną rolę Wspólnej Polityki Rolnej UE w krajach rozwijających się. Polityka ta powoduje bowiem poważne szkody przede wszystkim ubogim rolnikom oraz w przemyśle, głównie spożywczym⁹. Dumping subsydiowanej żywności przez kraje wysoko rozwinięte, takie UE i USA, wypiera takich rolników z rynków lokalnych oraz międzynarodowych. Ceny eksportowe UE stanowią przy tym prawie 2/3 kosztów produkcji pszenicy, około 1/2 proszkowanego mleka i tylko 1/4 cukru. Podobnie zaniżone są ceny eksportowe USA. UE i USA równocześnie zmuszają kraje rozwijające się do otwierania ich rynków na produkty subsydiowane¹⁰. Podkreślić należy, że w latach 2000-2010 dumping żywności z UE zachwiał takimi sektorami produkcji rolnej jak: pomidory, drób, mleczarstwo i hodowla bydła krajów Afryki Wschodniej. Doprowadził również do ruiny gospodarstwa mleczarskie w Ameryce Środkowej (głównie na Jamajce). Warto także wskazać, iż wpłynął on niekorzystnie na sektory: cukrowy, owocowy oraz warzywny w Republice Południowej Afryki. Wszystko to było efektem subsydiowania WPR, to znaczy środków finansowych podatników. Trzeba też zauważyć, iż dotychczasowe reformy WPR nie zatrzymały dumpingu żywności.

Podkreślić należy, iż głównym celem reform WPR miało być dostosowanie rolnictwa UE do regulacji WTO w międzynarodowym handlu rolnym¹¹. Jednakże zmniejszanie cen na artykuły rolne na rynku światowym spowodowało obniżkę cen wewnętrznych UE na te towary w stosunku do poziomu światowego. W związku z tym subsydia eksportowe zredukowano z ok. 10 mld euro w roku 1992 r. do poziomu zbliżającego się do 3 mld euro w roku 2010¹². Dopłaty bezpośrednie mogą jednak w dalszym ciągu prowadzić do pozornie zaniżonych cen produktów rolnych, jak również żywności przetworzonej, nawet w przypadku braku ich powiązania z produkcją. Warto przy tym zaznaczyć, że uniezależnione od produkcji subsydia bezpośrednie są dozwolone dzięki regułom WTO – w odróżnieniu od dopłat eksportowych czy wspierania cen, które Unia pomogła ustanowić. W rezultacie takiej sytuacji Unia Europejska może dalej bez przeszkód eksportować żywność po cenach znacznie niższych niż koszty produkcji.

W takich uwarunkowaniach rozwoju międzynarodowego handlu rolnego kraje rozwijające się powinny mieć możliwość obrony przed subsydiowaną konkurencyjną produkcją rolną krajów wysoko rozwiniętych. Kraje rozwijające się nie mają bo-

⁹ M. Elsing, *The EU's Common Commercial Policy*, Macmillan, Burlington 2002.

¹⁰ Por. www.foeurope.org; V. Birchfield, wyd. cyt., s. 305-306; M. Olson, *The Exploitation and Subsidization of Agriculture in Developing and Developed Countries*, [w:] *Agriculture in a Turbulent World Economy*, red. A. Maunder, U. Renborg, Gower, Aldershot 1986.

¹¹ Szerzej o tym: *Agricultural Trade and its Importance*, European Commission, Brussels 2006; *EU Trade in Agriculture*, European Commission, Brussels 2006; J.J. Michałek, J. Wilkin, *Wstępna ocena konsekwencji niepowodzenia sesji ministerialnej Doha (lipiec 2008) dla instrumentów stosowanych w ramach WPR*, [w:] *Polityka Unii Europejskiej po 2013 roku*, UKIE, Warszawa 2008; H. Christian, *Determinants of Agricultural Protection in an International Perspective: The Role of Political Institutions*, 12th European Congress of Agricultural Economists, Ghent 2008.

¹² Por. www.foeurope.org.

wiem możliwości subsydiowania własnego rolnictwa w stopniu zbliżonym do krajów bogatych. Jedynym sposobem gwarancji zasady *fair play*¹³ w międzynarodowym handlu rolnym jest ustanie nacisków w stosunku do krajów rozwijających się, związanych z ciągłym zmniejszaniem taryf celnych¹⁴. Podkreślić należy, iż jest to jedyny sposób na utrzymanie swoich subsydiów przez kraje zamożne. W przeciwnym razie kraje rozwijające się powinny mieć możliwość podwyższania taryf celnych do poziomów przynajmniej współmiernych do stosowanych subsydiów w krajach bogatych¹⁵.

W procesach zmian ważna rola przypada WTO, która w przeciwieństwie do GATT ma szersze kompetencje i może również dokonywać interwencji w wewnętrzne polityki gospodarcze swoich członków, aby je dostosować do realizacji swoich celów i zadań¹⁶. Oprócz tego WTO może stosować szereg własnych środków wynikających z jej funkcjonowania¹⁷, między innymi takich, jak: rozszerzanie specjalnych klauzul ochronnych w handlu artykułami rolnymi, wzajemne dostosowania cen krajowych i międzynarodowych, stabilizacja cen eksportowych i innych mechanizmów stabilizujących ceny produktów tropikalnych, olejów roślinnych, cukru i bawełny¹⁸. Należy podkreślić, że jest to niezwykle ważne nowe zadanie i kierunek działania WTO po zakończeniu Rundy Doha¹⁹.

3. Próby przeciwdziałania niestabilności cen na artykuły rolne

Próby przeciwdziałania niestabilności cen na artykuły rolne na rynku światowym poza WTO wpisują się w ramy prac prowadzonych przez przedstawicieli państw grupy G20, którzy na szczycie w Pittsburghu podjęli decyzję o konieczności poprawy uregulowań prawnych dotyczących rynków finansowych i towarowych oraz zapewnienia im większej spójności i przejrzystości, aby przeciwdziałać nadmiernej niestabilności cen towarów²⁰. Zobowiązanie to wzmocniono w listopadzie 2010 r. na

¹³ J.E. Stiglitz, Charlton A., *Fair trade – szansa dla wszystkich*, przeł. A. Szeworski, PWN, Warszawa 2007.

¹⁴ V. Birchfield, wyd. cyt., s. 305-306.

¹⁵ Por. www.foeeurope.org.

¹⁶ Szerzej o tym D.L. Nielson, *Supplying trade reform: political institutions and liberalization in middle-income presidential democracies*, "American Journal of Political Science" 2003, 47; Z.W. Puślecki, *The International Trade Liberalisation Under WTO and a Global Economy*, [w:] *Business Interaction in a Global Economy*, red. M. Kozłowski, A. Kacprzyk, Copyrights by Congress of Political Economists, USA, Wilkes-Beijing 2006; B.M. Hoekman, M.M. Kostecki, *The Political Economy of The World Trading System; The WTO and Beyond*, Oxford University Press, Oxford 2001.

¹⁷ T. Flory, *L'organisation mondiale du commerce. Droit institutionnel et substantiel*, Editions Emile Bruylant, Bruxelles 1999.

¹⁸ Por. www.foeeurope.org.

¹⁹ Szerzej o tym Z.W. Puślecki, *The Changes in the Foreign Trade Policy within WTO System*, New York 2009.

²⁰ Zob. U.S. Government and Business Leaders on Financial Transactions Taxes, Campaign speech, October 1, 2008, IPS Institut for Policy Studies, <http://www.pittsburghsummit.gov/mediacenter/129639.htm> (maj 2012).

szczyście grupy G20 w Seulu, na którym przywódcy państw zobowiązali się przeciwdziałać niestabilności cen na rynku żywności²¹.

Kluczową rolę w stymulowaniu rozwoju sytuacji na rynkach towarowych odegrały sprawy podstawowe, w tym nieoczekiwane zmiany warunków gospodarczych na świecie, związane z gwałtownym wzrostem popytu *emerging markets*, czyli wschodzących gospodarek rynkowych²². Do innych czynników, którym również można przypisać pewną rolę, należą niedobory dostaw i polityka monetarna, a także, zwłaszcza w ostatnich latach, różne działania polityczne podejmowane *ad hoc*. W okresie poprzedzającym kryzys cen żywności z 2008 r. na ceny tych towarów wpłynęły ograniczenia wywozowe, środki stosowane na granicy oraz zmiany w zasadach składowania. Większe wykorzystanie gruntów rolnych do produkcji energii ze źródeł odnawialnych²³ wzmocniło także powiązanie między zmianami cen artykułów rolnych i cen energii. Zmiany cen stały się również częstsze w wyniku różnych problemów strukturalnych związanych z łańcuchami podaży i dystrybucji poszczególnych towarów²⁴.

Przy uwzględnieniu wielu przyczyn niestabilności cen na rynku światowym należy podkreślić, że nie ma jednego prostego rozwiązania rozważanych problemów. Specyficzny charakter produkcji rolnej (powiązanie z bezpieczeństwem żywnościowym, środowiskiem, z którym ponadto wiąże się uzależnienie produkcji rolnej od cykli życia, pogody i pór roku oraz warunków sanitarnych i odporności na szkodniki) jeszcze bardziej komplikuje potencjalny wpływ opcji politycznych. Niemniej jednak jeden z kluczowych obszarów prac dotyczy poprawy wymiany informacji na temat rynku. Warto podkreślić, iż sektor rolny korzysta z bogatych zasobów informacji na temat produkcji rolnej, konsumpcji i zapasów pochodzących ze źródeł publicznych (WB, FAO/OECD, USDA, UE, ABARE) lub od organów ds. grup towarowych (zwłaszcza Międzynarodowej Rady Zbożowej).

Sytuacja jest skrajnie odmienna, jeżeli chodzi o informacje dotyczące towarów, takich jak metale, minerały i energia, w przypadku których informacje rynkowe są zastrzeżone i pochodzą głównie z przemysłu. Jednak można by poprawić jakość i terminowość udostępniania informacji na temat krajowych i regionalnych zapasów żywności, a także prognoz dotyczących produkcji żywności i konsumpcji. Należy zaznaczyć, że przedstawiciele państw G20 zwrócili się do Banku Światowego

²¹ Zob. The Seoul Summit Document, November 12, 2010, www.seoulsummit.kr/outcomes, Seoul Summit official website, University of Toronto Library and the G20 Research Groups at the University, July 30, 2012, www.G20.utoronto.ca/summit2010/seoul.html (maj 2012).

²² Zob. Task Force on Commodity Futures Markets. Report to the G20, OICU/IOSCO, Technical Committee of the International Organization of Securities Commission, June 2010, www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD340.pdf (maj 2012).

²³ M.L. Schreyer, L. Metz, *Europejska Wspólnota Energii Odnawialnej. Studium wykonalności*, t. 3, Fundacja im. Heinricha Boella, 2009, s. 25.

²⁴ COM(2009) 591 – Poprawa funkcjonowania łańcucha dostaw żywności w Europie.

z wnioskiem o współpracę z innymi właściwymi agencjami międzynarodowymi nad opracowaniem środków mających na celu poprawę informacji o krajowych i regionalnych zapasach żywności oraz prognozach dotyczących jej produkcji²⁵.

4. Niestabilność cen a bezpieczeństwo żywnościowe

Bezpieczeństwo żywnościowe zostało uznane za jedną z głównych sił napędowych przyszłej reformy WPR²⁶. Silny sektor rolniczy jest bowiem niezbędny do istnienia wysokokonkurencyjnego przemysłu spożywczego, będącego ważną częścią gospodarki i handlu UE oraz w istotny sposób oddziałującego na rynki międzynarodowe²⁷. Z tego względu, w kontekście Rundy Doha, UE zgodziła się na ważny pakiet rolny, uzależniony od osiągnięcia ambitnego, zrównoważonego i kompleksowego porozumienia ogólnego.

Mimo nadal istniejącej niepewności, opartej na obrazie towarów rolnych, nakreślonym przez kilka organizacji, w tym przez Komisję Europejską w jej ostatnich średniookresowych perspektywach, można wyprowadzić trzy wnioski w odniesieniu do towarów rolnych:

- oczekuje się, że ceny towarów rolnych pozostaną na poziomie wyższym niż średnie ceny historyczne, co będzie stanowić odwrócenie długoterminowej tendencji spadkowej, przynajmniej w dającej się przewidzieć przyszłości;
- niestabilność cen także prawdopodobnie pozostanie duża, chociaż utrzymuje się niepewność co do jej przyczyn i czasu trwania;
- poziom cen nakładów wykorzystywanych w rolnictwie także prawdopodobnie pozostanie na poziomie wyższym niż obserwowany w przeszłości²⁸.

Połączenie powyższych czynników wskazuje na to, że wyższe ceny towarów rolnych niekoniecznie muszą przełożyć się na wyższe dochody rolników, zwłaszcza jeśli z powodu wyższych kosztów zmaleją ich marże. Ponadto oczywiste jest wystąpienie potencjalnych problemów związanych z inflacją cen żywności, które dotkną kraje będące importerami żywności netto oraz, w sensie bardziej ogólnym, konsumentów znajdujących się w trudnej sytuacji. Pewien stopień zmienności stanowi wprawdzie nieodłączny element rynków rolnych, jednak nadmierna niestabilność cen nie przynosi korzyści ani producentom, ani konsumentom²⁹.

²⁵ KOM(2011)25 wersja ostateczna. Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Stawianie czoła wyzwaniom związanym z rynkami towarowymi i surowcami”, Komisja Europejska, Bruksela, 2.02.2011.

²⁶ COM(2010)672. WPR do 2020 r.

²⁷ J.E. Alt i in., *The political economy of international trade: enduring puzzles and an agenda for inquiry*, „Comparative Political Studies” 1996, no 29; J.E. Alt, M.J. Gilligan, *The political economy of trading states*, „Journal of Political Philosophy” 1994, no 2; J. Goldstein, *The impact of ideas on trade policy: The origins of U.S. agricultural and manufacturing policies*, „International Organization” 1989, no. 43; J.S. Goldstein, *International Relations*, Fourth edition, Longman, New York 2001.

²⁸ KOM(2011)25 wersja ostateczna. Komunikat Komisji...

²⁹ Tamże.

Na poziomie UE powstało szereg inicjatyw mających na celu usprawnienie funkcjonowania łańcucha dostaw żywności i zwiększenie przejrzystości na rynkach towarów rolnych. Jako element trwających reform ram prawnych rynków finansowych Komisja Europejska wskazała także środki mające na celu zwiększenie integralności i przejrzystości rynków towarowych instrumentów pochodnych³⁰.

Biorąc pod uwagę rosnące zainteresowanie Wspólnej Polityki Rolnej na rynek, informacje na temat sytuacji na rynkach towarowych i ich przejrzystość stały się kluczowymi elementami wysiłków na rzecz właściwego funkcjonowania łańcucha rolno-spożywczego:

- państwa członkowskie regularnie przesyłają Komisji dużą ilość danych, które następnie publikuje się w Internecie³¹ i omawia z komitetami doradczymi zainteresowanych stron;
- urząd statystyczny Komisji opracował narzędzie do monitorowania cen żywności, mające na celu zwiększenie ich przejrzystości³². Trwają dyskusje nad możliwością usprawnienia tego narzędzia;
- służby Komisji regularnie przygotowują i publikują średniookresowe perspektywy dla rynków towarów rolnych³³.

Komisja ustanowiła forum wysokiego szczebla w celu zapewnienia lepszego funkcjonowania łańcucha dostaw żywności³⁴. Chociaż przedmiotem prowadzonych w jego ramach prac nie jest niestabilność cen, zajmuje się ono problemem transmisji zmian cen w ramach łańcucha dostaw, badając stosunki między przedsiębiorstwami, konkurencyjność przemysłu spożywczego, logistykę łańcucha rolno-spożywczego oraz narzędzie do monitorowania cen żywności.

Warto podkreślić, że nagle zmiany cen żywności uwypukliły problem niedoinwestowania rolnictwa, z którym kraje rozwijające się walczą od kilku ostatnich dziesięcioleci³⁵. W deklaracji dotyczącej polityki rozwojowej UE uznano potrzebę odwrócenia tego trendu. Jak wskazano w Zielonej Księdze w sprawie polityki rozwojowej UE³⁶, może to odegrać istotną rolę w obniżeniu wpływu niestabilności cen na osoby w najtrudniejszej sytuacji. Komisja przyjęła już ramy polityczne dotyczące bezpieczeństwa żywnościowego³⁷, wskazując w nich, że UE i państwa członkowskie powinny przyczynić się do poprawy funkcjonowania rynku żywności na

³⁰ Tamże.

³¹ Zob. na przykład http://ec.europa.eu/agriculture/markets/prices/monthly_en.pdf.

³² Zob. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/hicp/methodology/prices_data_for_market_monitoring.

³³ Zob. http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/food/competitiveness/forum_food/index_en.htm.

³⁴ Zob. http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/food/competitiveness/forum_food/index_en.htm.

³⁵ Mniej niż dziesięć państw afrykańskich wypełnia ustanowiony w 2003 r. w Maputo cel, zgodnie z którym dziesięć procent dochodów z inwestycji publicznych miało być przeznaczanych na rolnictwo.

³⁶ COM (2010) 629 – Polityka rozwojowa UE na rzecz wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu i zrównoważonego rozwoju. Zwiększenie skuteczności polityki rozwojowej UE.

³⁷ COM (2010) 127 – Unijne zasady ramowe dotyczące wsparcia krajów rozwijających się w zakresie wyzwań związanych z bezpieczeństwem żywnościowym.

poziomie światowym, regionalnym i globalnym, zapewniając także większą przejrzystość rynkową³⁸. Pociągałoby to za sobą wsparcie dla krajów rozwijających się w celu wzmocnienia organizacji rolników, zwiększenia przejrzystości cen, trwałego zwiększenia wydajności produkcji rolnej, a także opracowania i stosowania ram regulacyjnych.

5. Podsumowanie

Uogólniając, należy podkreślić, że rozwój produkcji rolnej przyczynia się do zwiększenia odporności na wstrząsy na rynku żywności i zdolności do adaptacji do tych wstrząsów. Jednakże, biorąc pod uwagę fakt, że jednostronne działania podejmowane przez niektóre rządy stanowią czynnik, który może negatywnie wpływać na rynki fizyczne i prowadzić do niestabilności cen, istnieje potrzeba udoskonalenia zarządzania i rozpoczęcia międzynarodowego dialogu³⁹. Warto przy tym zaznaczyć, iż kwestie te mogą być trudne do szybkiego rozwiązania na poziomie wielostronnym. Wynika to z faktu, że we współczesnym wielobiegunowym świecie, przy braku porozumienia końcowego Rundy Doha WTO, coraz większego znaczenia nabierają porozumienia dwustronne i więzi regionalne⁴⁰.

Literatura

Agricultural Trade and its Importance, European Commission, Brussels 2006.

Alt J.E., Frieden J., Gilligan M.J., Rodrik D., Rogowski R., *The political economy of international trade: enduring puzzles and an agenda for inquiry*, "Comparative Political Studies" 1996, no. 29.

Alt J.E., Gilligan M.J., *The Political Economy of Trading States*, "Journal of Political Philosophy" 1994, no. 2.

Badinger H.F., Breuss F., Schuster P., Sellner R., *Macroeconomic Effects of the Services Directive*, [w:] *Services Liberalisation in the Internal Market*, red. F. Breuss, G. Fink, S. Griller, European Community Studies Association of Austria (ECSA Austria) Publication Series, vol. 6, Springer, Wien 2008.

Bass G.J., *Freedom's Battle: The Origins of Humanitarian Intervention*, Vintage, New York 2009.

³⁸ S. Maxwell, P. Engel, *European Development Cooperation to 2010*, Overseas Development Institute, Working Paper no. 219, 2003.

³⁹ M. Lister, *EU Development Policymaking in a Globalizing World*, EADI conference, EU in the World, Brussels, 19 May 2003; M. Holland, *The European Union and the Third World*. Palgrave, New York 2003; J. Rifkin, *The European Dream*, Penguin, New York 2004; R.M. Desai, J.R. Vreeland, *Global governance in a multipolar world: The case for regional monetary funds*, "International Studies Review" March 2011, vol. 13, s. 109-121; S. Fukuda-Parr, *Theory and policy in international development: Human development and capability approach and the millennium development goals*, "International Studies Review" March 2011, vol. 13, s. 122-132.

⁴⁰ Zob. Z.W. Puślecki, *Mercantilist tendencies in contemporary foreign trade policy*, "Journal of Global Change and Governance", Division of Global Affairs (DGA), Rutgers University, New Jersey, vol. 1, no. 4, Autumn 2008, <http://www.jgoc.org>; R.M. Desai, J.R. Vreeland, wyd. cyt., s. 109-121.

- Bell B.Ch., *Transitional Justice, Interdisciplinary and the State of the „Field“ or „Non-Field“*, "The International Journal of Transitional Justice" 2009, 3 (1).
- Birchfield V., *Dueling Imperialism or Principled Policies? A Comparative Analysis of EU and US Approaches to Trade and Development*, [w:] *North and South in the World Political Economy*, red. R. Reuveny, W.R. Thompson, Blackwell Publishing Ltd., Malden USA, Oxford UK, Carlton Victoria Australia 2008.
- Christian H., *Determinants of Agricultural Protection in an International Perspective: The Role of Political Institutions*, 12th European Congress of Agricultural Economists, Ghent 2008.
- Desai R.M., Vreeland J.R., *Global governance in a multipolar world: The case for regional monetary funds*, "International Studies Review" March 2011, vol. 13.
- Directive 2006/123/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on services in the internal market, OJ L 376 of 27.12.2006, Preambuła, pkt 5.
- Documents 2010/11, seoulsummit_declaration.pdf (15.02.2013).
- Dwyer I., Guyomard H., *International trade, agricultural policy reform and the multifunctionality of EU agriculture. A framework for analysis*, [w:] *Trade Agreements, Multifunctionality and EU Agriculture*, red. E. Kaditi, J. Swinnen, Centre for European Policy Studies, Brussels 2008.
- Elsing M., *The EU's Common Commercial Policy*, Macmillan, Burlington 2006.
- EU Trade in Agriculture*, European Commission, Brussels 2006.
- Faure J., Lefevre J., *Compliance with Global Environmental Policy*, [w:] *The Global Environment: Institutions, Law, and Policy*, red. R.S. Axelrod, D.L. Downie, N.J. Vig, CQ Press, a Division of Congressional Quarterly Inc., Washington D.C. 2005.
- Flory T., *L'organisation mondiale du commerce. Droit institutionnel et substantiel*, Establishments Emile Bruylant, Bruxelles 1999.
- Forsythe D.P., *Human rights and mass atrocities: revisiting transnational justice*, "International Studies Review" March 2011, vol. 13.
- Fukuda-Parr, S., *Theory and policy in international development: human development and capability approach and the millenium development goals*, "International Studies Review" March 2011, vol. 13.
- Goldstein J., *The impact of ideas on trade policy: the origins of U.S. agricultural and manufacturing policie*, "International Organization" 1989, no. 43.
- Goldstein J.S., *International Relations*, Fourth edition, Longman, New York 2001.
- Hart S.L., *Beyond Greening: Strategies for a Sustainable World*, "Harvard Business Review" 75, January-February 1997.
- Hoekman B.M., Kostecki M.M., *The Political Economy of the World Trading System; The WTO and Beyond*, Oxford University Press, Oxford 2001.
- Huges B.B., Irfan M.T., *Assessing Strategies for Reducing Global Poverty*, [w:] *North and South in the World Political Economy*, red. R. Reuveny, W.R. Thompson, Blackwell Publishing Ltd., Malden USA, Oxford UK, Carlton Victoria Australia 2008.
- Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Stawianie czoła wyzwaniom związanym z rynkami towarowymi i surowcami”, KOM(2011)25 wersja ostateczna z 2.02.2011.
- Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów Budżet z perspektywy „Europy 2020”, COM(2011)500 wersja ostateczna z 29.6.2011.
- Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów WPR do 2020 r.: sprostać wyzwaniom przyszłości związanym z żywnością, zasobami naturalnymi oraz aspektami terytorialnymi, COM (2010)672 wersja ostateczna z 18.11.2010.
- Konkluzje Prezydencji Rady Europejskiej Unii Europejskiej z 18.3.201.

- Lister M., *EU Development Policymaking in a Globalizing World*, EADI conference, EU in the World, Brussels, 19 May 2003.
- Maxwell S., Engel P., *European Development Cooperation to 2010*, Overseas Development Institute, Working Paper No 219, 2003.
- Michałek J.J., Wilkin J., *Wstępna ocena konsekwencji niepowodzenia sesji ministerialnej Doha (lipiec 2008) dla instrumentów stosowanych w ramach WPR*, [w:] *Polityka Unii Europejskiej po 2013 roku*, UKIE, Warszawa 2008.
- Neu C.R., Simon E., *The Effectys of Tokyo Round of Multilateral Trade Negotiations on the US Economy. An Updated View*, Washington (July), 1979.
- Nielson D.L., *Supplying trade reform: political institutions and liberalization in middle-income presidential democracies*, "American Journal of Political Science" 2003, 47.
- Olson M., *The Exploitation and Subsidization of Agriculture in Developing and Developed Countries*, [w:] *Agriculture in a Turbulent World Economy*, red. A. Maunder, U. Renborg, Gower, Aldershot 1986.
- Polityka rozwojowa UE na rzecz wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu i zrównoważonego rozwoju. Zwiększenie skuteczności polityki rozwojowej UE*, COM 629, 2010.
- Poprawa funkcjonowania łańcucha dostaw żywności w Europie*, COM 591, 2009
- Press D., Mazmanian D.A., *Understanding to a Sustainable Economy*, [w:] *Environmental Policy: New Directions for the Twenty-First Century*, red. N.J. Vig, M.E. Kraft, CQ Press, a Division of Congressional Quarterly Inc., Washington D.C. 2003.
- Puślecki Z.W., *Innovation and Competitiveness*, [w:] *European Innovation. Theory and Practice*, red. J. Babiak, T. Baczko, Warsaw – Brussels 2011.
- Puślecki Z.W., *Mercantilist tendencies in contemporary foreign trade policy*, "Journal of Global Change and Governance", Division of Global Affairs (DGA), Rutgers University, New Jersey, vol. I, no. 4, Autumn 2008.
- Puślecki Z.W., *System środków kontroli handlowej Unii Europejskiej w warunkach globalizacji*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2001.
- Puślecki Z.W., *The Changes in the Foreign Trade Policy within WTO System*, New York 2009.
- Puślecki Z.W., *The International Trade Liberalisation Under WTO and a Global Economy*, [w:] *Business Interaction in a Global Economy*, red. M. Kozłowski, A. Kacprzyk, Copyrights by Congress of Political Economists, USA, Wilkes-Beijing 2006.
- Ragazzi I., M. Egger, *Nach der Doha Runde. Elemente für eine neue WTO Agenda*, Dokument 19. Marz, 2010, http://www.alliancesud.ch/de/publicationen_downloads_dokument_19-2010-web.pdf.
- Ray E.J., Marvel H.P., *The pattern of protection in the industrialized worlds*, "The Review of Economics and Statistics" 1984, no. 3.
- Rezolucja Parlamentu Europejskiego z 23 czerwca 2011 r., 2011/2015(INI).
- Rifkin J., *The European Dream*, Penguin, New York 2004.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1095/2010 z dnia 24 listopada 2010 r. w sprawie ustanowienia Europejskiego Urzędu Nadzoru (Europejskiego Urzędu Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych), zmiany decyzji nr 716/2009/WE i uchylenia decyzji Komisji 2009/77/WE (Dz.U. L 331 z 15.12.2010, s. 84).
- Schreyer M.L., Metz L., *Europejska Wspólnota Energii Odnawialnej. Studium wykonalności*, t. 3, Fundacja im. Heinricha Boella, 2009.
- Stiglitz J.E., Charlton A., *Fair trade – szansa dla wszystkich*, przeł. A. Szeworski, PWN, Warszawa 2007.
- Task Force on Commodity Futures Markets. Report to the G20, OICU/IOSCO, Technical Committee of the International Organization of Securities Commission, June 2010, www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD340.pdf (maj 2012).

The Seoul Summit Document, November 12, 2010. www.seoulsummit.kr/outcomes, Seoul Summit official website, University of Toronto Library and the G20 Research Groups at the University, July 30, 2012, www.G20.toronto.ca/summit2010/seoul.html (maj 2012).

U.S. Government and Business Leaders on Financial Transactions Taxes. Campaign speech, October 1, 2008, IPS Institut for Policy Studies <http://www.pittsburghsummit.gov/mediacenter/129639.htm> (maj 2012).

Unijne zasady ramowe dotyczące wsparcia krajów rozwijających się w zakresie wyzwań związanych z bezpieczeństwem żywnościowym, COM 127, 2010.

ABOUT THE VOLATILITY OF FOOD PRICES IN THE MODERN GLOBAL MARKET

Summary: Excessive volatility in food prices impacts both manufacturers and consumers and leads to serious effects on food security of developing countries which import food. Before the financial and economic crisis on the international markets there was a sharp increase in prices of food products, called the food crisis. The reaction to this crisis was to restrict freedom of agricultural trade in certain developing countries and in countries highly developed the discussion on food security issues once more began. The main aim of the work is the presentation of the issue of price instability on the modern global market. To the specific objectives of the task is to show the consequences of price instability, attempting to counter such a situation on the world market and the impact of instability prices for food security.

Keywords: price volatility, food, the European Union, global market.